

TERMAL TURİZM İŞLETMELERİ İLE DİĞER KONAKLAMA İŞLETMELERİNİN MALİYET YÖNETİMİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI: ÇANAKKALE ÖRNEĞİ¹

Comparison of Cost Management in Thermal Tourism Businesses with Other Accommodation Establishments: The Case of Çanakkale

Gönderim Tarihi: 12.03.2018

Kabul Tarihi: 08.06.2018

Doi: 10.31795/baunsobed.437808

Murat AKSU*
Sedef ÖZCAN**

ÖZ: Konaklama işletmelerinin bir türü olan termal turizm işletmeleri, genellikle tedavi amacıyla tercih edilmektedir. Bu sebeple termal turizm işletmelerinde gerçekleşen gider türleri, toplam maliyetler ve toplam satışlar diğer konaklama işletmelerine göre farklılık göstermektedir. Yapılan çalışma, termal turizm işletmelerinin diğer konaklama işletmelerine göre gider türleri, toplam satışları ve toplam maliyetleri açısından farklılıklarının olup olmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda termal turizm işletmelerinin ve diğer konaklama işletmelerinin mali nitelikli belgeleri üzerinde içerik analizi yapılmış ayrıca işletmeler ile ilgili bilgi edinebilmek için görüşme tekniği kullanılmıştır. Analizler sonucunda; termal turizm işletmeleri ve diğer konaklama işletmeleri arasında gider türleri, toplam maliyetler ve toplam satışlar açısından farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıkların sebepleri yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler ile desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, Termal Turizm İşletmeleri, Diğer Konaklama İşletmeleri, Maliyetler, Satışlar.

¹ Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda hazırlanmış olan "Termal Turizm İşletmeleri ile Diğer Konaklama İşletmelerinin Maliyet Yönetimi Açısından Karşılaştırılması: Çanakkale Örneği" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Dr. Öğr. Üyesi, ÇOMÜ/Turizm Fakültesi/Konaklama İşletmeciliği, e-posta: drmurataksu@comu.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0003-2429-4624

** Bilim Uzmanı, ÇOMÜ/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, e-posta: ozcansedef2@gmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-0537-0962

ABSTRACT: Thermal tourism businesses that are species of accommodation establishments usually are preferred to cure. So type of expenses, costs and incomes of thermal tourism businesses are different from other accommodation establishment' type of expenses, total costs and total incomes. This study, aimed to determine differences that thermal tourism businesses between other accommodation establishments based on type of expenses, total costs and total sales. In this context; content analysis made on document of fiscal nature of thermal tourism businesses and other accommodation establishments, moreover interview technique used in order to inquire about businesses. Result of analysis; fixed differences that thermal tourism businesses between other accommodation establishments based on type of expenses, total costs and total sales. Reasons of the differences corroborated with informations inquired about businesses.

Keywords: Çanakkale, Thermal Tourism Businesses, Other Accommodation Establishments, Costs, Sales.

GİRİŞ

Ülke ekonomilerinin kalkınmasında oldukça önemli bir yere sahip olan ve her geçen gün dünya ekonomisinden daha büyük pay alarak büyüyen turizm sektörünün birleşenlerinden biri termal turizm işletmeleridir. Gerek ulusal gerekse uluslararası şirket yatırımları ile sayıları her geçen gün artan termal turizm işletmeleri, teknolojik gelişmeler ve çetin rekabet koşulları dikkate alındığında; işletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmek ve gelir sağlayabilmek adına maliyetlerini minimum düzeyde tutmaları, gelirlerini ise maksimum düzeye çıkarmaları gerekmektedir. Bu sebeple termal turizm işletmeleri, karlarını yükseltmek, maliyetlerini azaltmak ve optimum satış fiyatı belirleyebilmek için öncelikle işletmede gerçekleşen gider türlerini doğru şekilde ayırmalı ve maliyetleri ile ilgili kontroller gerçekleştirmelidir.

Maliyetlerin saptanması ve kontrolü ile ilgili olan maliyet yönetiminin işletmeler açısından önemi uzmanların da dikkatini çekmiştir. Bu bağlamda maliyet yönetimi tekniklerinin işletmelerde uygulanabilirliği ile ilgili alan yazın incelendiğinde, birçok farklı çalışma olduğu görülmüştür (Kaynar, 2005; Mercan, 2006; Didin ve Köroğlu, 2008; Vaughn vd., 2010; AlMaryani ve Sadik, 2012; Başaran, 2014; Alsoboa vd., 2015; Yılmaz, 2015). Kaynar (2005), Vaughn vd. (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda; Faaliyet Tabanlı Maliyet Yönetimi tekniğinin konaklama işletmelerinde uygulanabilirliği belirlenmek istenirken; Başaran (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada konaklama işletmelerinde gerçekleşen yiyecek ve içecek maliyetlerinin Hedef Maliyet Yöntemi ile etkin şekilde kontrol ve yönetiminin yapılabilirliğinin belirlene-

bilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca AlMaryani ve Sadik (2012), Alsoboa vd. (2015) tarafından yapılan çalışmalarda maliyet yönetimi tekniklerinin işletmelerde uygulanabilirliği ve bu tekniklerin işletme performansına etkisini belirlemek istenmiştir. Mercan (2006), Didin ve Köroğlu (2008), Yılmaz (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda ise konaklama işletmelerinde faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve işletme devamlılığının sağlanabilmesi amacıyla ortaya çıkan maliyetlerin ve gelirlerin saptanması amaçlanmıştır. Alan yazın incelendiğinde; sadece termal turizm işletmelerinin ya da konaklama işletmelerinin maliyetlerini belirlemek adına çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmada ise konaklama işletmelerinin bir türü olan termal turizm işletmelerinin ve bu işletmeler dışında kalan diğer konaklama işletmelerinin gider türleri, toplam maliyetleri toplam satışlarının karşılaştırılmasının yapılması ve bu işletmeler arasındaki farklılıkların ortaya konması araştırmanın önemini arz etmektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Termal Turizm İşletmeleri

Bireyler, sağlıklarını korumak veya iyileşmek amacıyla kaynak ve termal suların bulunduğu alanlara seyahat etmektedirler. Bu hareketlikler, turizm kavramının gelişmesi ile birlikte zamanla “termal turizm” olarak adlandırılmıştır (Tokmak, 2015: 37). Bireylerin turizm hareketliliğine katılmalarındaki amaçların zaman içerisinde değişmesi, dünya üzerindeki yaşlı nüfus oranının artması, termal turizmin yılın tüm aylarına yayılması, termal turizmde tedavi süresinin uzunluğu, bireylerin kimyasal yollarla tedavilere olumsuz bakmaları gibi durumlar termal turizmin gelişmesini ve öneminin artmasını sağlamıştır (Çetin, 2011: 881). Bu bakımdan termal turizm ile ilgili yatırımlar, jeotermal kaynakların bölgede bulunmasının yanında bireylerin kendilerini rahat hissetmesi, turizmde geri kalmış bölgelerin ekonomik açıdan gelişmesi amacıyla daha çok kırsal alanlara yapılmaktadır. Daha çok kırsal alanlarda bulunan termal turizm işletmelerinin diğer turizm işletmelerinden oldukça ayrıcalıklı, farklı disiplinlerde uzman olmaları gerekmektedir. Özellikle bireylerin sağlığı ile ilgili faaliyetlerin işletme bünyesinde gerçekleştirilmesi sebebiyle termal turizm işletmeleri, tıp alanında da yeterliliğe sahip olmalıdırlar. Bu işletmeler, misafir memnuniyetini sağlayamadıklarında sadece şikâyetler değil, aynı zamanda misafirlerin sağlık problemleri de ortaya çıkmaktadır.

Termal turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde ana unsur olan termal turizm işletmeleri, bireylerin şifa bulmak ve sağlık amacıyla gittikleri, şifalı su kaynaklarının bulunduğu alanlarda konaklama, yeme-içme, dinlenme, eğlence vb. hizmetlerin yanı sıra kaplıca, kür ve fizik tedavi gibi hizmetlerin uzman personel dahilinde sunulduğu konaklama işletmeleridir (Sandıkçı, 2008: 28;

Çontu, 2015: 13). 2005 yılında düzenlenen Turizm İşletmelerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmeliği'nin 29. Maddesine göre termal turizm işletmeleri tanımı şu şekilde yapılmaktadır; "Toprak, yer altı, deniz ve iklim kaynaklı doğal tedavi unsurlarının tedavi edici faktör olarak kullanıldığı kaplıcalar, içmece ve iklim kür merkezleri ile buralarda kurulan tedavi ve rek-reasyon amaçlı üniteleri içeren, termal konaklama ya da termal kür tesisi adı altında işletilen işletmelerdir." (Resmi Gazete, 2005).

Termal turizm işletmelerinin amaçlarına bakıldığında, insan sağlığı ile ilgili pek çok hastalığı tedavi etme; stres, bedensel yorgunluk sorunlarını ortadan kaldırma ve fiziksel tedavi bakım hizmetleri sunma faaliyetlerinin en önemli amaçlar olduğu görülmektedir. Bu amaçlarla birlikte birçok termal turizm işletmesi konaklama açısından oldukça donanımlı olmaları sebebiyle bünyelerinde dinlenme, eğlence, iş toplantıları vb. faaliyetlerin gerçekleştirilmesini de amaçlamaktadır (Sandıkçı, 2008: 29).

Maliyet Yönetimi

Her türlü mal ve hizmet üretimi gerçekleştiren işletmeler, günümüzde küreselleşen dünya pazarında giderek artan rekabet ile karşılaşmaktadırlar. İşletmeler bu yeni değişen çevre koşullarında başarılı olabilmek için pazar ihtiyaçlarını hızlı bir şekilde karşılamalı ve düşük maliyetli ürünler üretmelidirler (Roztocki vd., 1999: 279). İşletmelerin pazar üstünlüğü sağlayabilmeleri için işletmede gerçekleşen faaliyetler ile ilgili maliyet bilgilerinin doğru olarak saptanması önemli bir husustur (Koroğlu vd., 2011: 33). İşletmelerde gerçekleşen bu maliyetlerin doğru olarak saptanması, kontrolünü ve yönetimini yapmak için işletmeler, işletme yapısına, türüne, stratejilerine uygun maliyet yöntemlerini bünyelerinde uygulamaktadırlar. Genel anlamıyla maliyet yönetimi, işletmelerde üretilen mamul ve ürün maliyetlerini doğru biçimde belirlemek, israfı önlemek, maliyetler ile ilgili taşıyıcıları tanımlamak, gelecekteki faaliyetleri planlamak ve işletme stratejilerini oluşturmak için yöneticilerin işletme faaliyetlerini yönetimi ve kontrolüdür (Koşan ve Geçgin, 2011: 54).

Maliyet yönetiminin ana konusu olan maliyet kavramı, en genel anlamıyla belirli bir amaca ulaşmak veya herhangi bir nesneye sahip olmak için katlanılan fedakârlıklar olarak tanımlanmaktadır (Yükçü, 2007: 25). İşletmecilikte maliyet kavramı, işletmede mal ve hizmetlerin elde edilmesi için harcanan üretim faktörlerinin parasal olarak değeri şeklinde tanımlanmaktadır. Yani işletmelerin üretimlerini gerçekleştirmelerinde kullandığı ya da tükettiği her türlü malın ve hizmetin parasal değeri maliyet kavramını oluşturmaktadır (Çetiner, 2002: 438).

Mal ve hizmet üretimi gerçekleştiren üretim işletmelerinde çeşitli birçok maliyet unsuru oluşmaktadır. Ancak çağdaş maliyet hesaplama sistemlerinin

üzerinde durmuş olduğu işletmelerde gerçekleşen 3 ana maliyet unsuru bulunmaktadır. Maliyet unsurlarının direkt ve endirekt olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Direkt maliyet unsurları, kendi içerisinde direkt ilk madde ve malzeme giderleri ve direkt işçilik giderleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Endirekt maliyet unsurları ise genel üretim giderlerinden oluşmaktadır (Şener, 2004: 66-67; Yükçü, 2007: 36).

Direkt ilk madde ve malzeme giderleri, üretilen mamulün özünü oluşturan malzeme giderleridir. Mamul üretiminde bir birim mamulün maliyetinde ne kadar direkt ilk madde ve malzeme giderinin bulunduğu kolaylıkla belirlenebilmektedir. Yani bir birim mamulün direkt ilk madde maliyetinin belirlenmesinde herhangi bir dağıtım anahtarı kullanılmamaktadır (Çetiner, 2002: 287; Yükçü, 2007: 36).

Direkt işçilik giderleri, işletmede mamul üretiminde önemli olan ikinci maliyet unsurudur. Direkt işçilik gideri, mal ve hizmet üretiminde bizzat çalışan, işletmede bulunan hammaddenin satışa hazır hale gelmesinde doğrudan katkı sağlayan işçilik ile ilgili giderdir (Çabuk, 2003: 111). Bu giderler, hangi mamul veya mamul grubu için harcandığı kolaylıkla izlenebilen ve herhangi bir dağıtım anahtarına gerek duymadan işçi başına düşen çalışma süresinin ölçülebildiği işçilik giderlerinden oluşmaktadır (Çalış, 2013: 166).

İşletmelerde iki veya daha fazla mal ve hizmet üretiminde kullanılmasıyla ortak fayda sağlayan kaynak giderleri, genel giderler olarak nitelendirilmektedir. Bu giderlerden üretim ile ilgili olanlarına genel üretim giderleri denmektedir. Daha genel bir tanıma göre genel üretim giderleri, üretim ile ilgili olmasına karşın direkt ilk madde ve malzeme giderleri ve direkt işçilik giderleri dışında kalan diğer giderlerdir. Bu gider türü ile üretilen mal ve hizmetler arasında doğrudan ilişki kurmak ve giderleri aktarmak mümkün değildir. Bunun için genel üretim giderlerinin faaliyetlere aktarılmasında çeşitli maliyet yöntem ve dağıtım anahtarları kullanılmaktadır (Usal ve Kurgun, 2006: 41; Elagöz, 2016: 183).

İLGİLİ LİTERATÜR

Konaklama işletmelerinde maliyet yönetimi ile ilgili alan yazın incelendiğinde birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir (Kaynar, 2005; Mercan, 2006; Didin ve Köroğlu, 2008; Vaughn vd., 2010; AlMaryani ve Sadik, 2012; Başaran, 2014; Alsoboa vd., 2015; Yılmaz, 2015). İncelenen bu çalışmalarda; yazarların çoğunluğunun, modern maliyet yönetimi yaklaşımları üzerine odaklandığı göze çarpmaktadır.

Kaynar (2005) tarafından yapılan çalışmada; Faaliyet Tabanlı Maliyet Yönetimi yaklaşımının bir termal turizm işletmesi üzerinde uygulanabilirliğini ve bu

modern yaklaşımın geleneksel maliyetleme sistemi ile arasındaki farkları belirlemek amaçlanmıştır. Sonuç olarak FTM sisteminin geleneksel maliyet yöntemine göre termal turizm işletmesinde endirekt giderlerin daha detaylı olarak hesaplanmasına olanak sağladığı belirtilmiştir. Yine konaklama işletmesinde bulunan bölümlerin maliyetleri belirlemede geleneksel maliyet yönteminde her bölüme eşit miktarda maliyet yüklerken, FTM sisteminde işletmede gerçekleştirilen faaliyetler dikkate alındığı her bölümde farklı maliyet tutarlarının ortaya çıktığı saptanmıştır.

Mercan (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırmada; Türkiye'deki termal otel işletmelerinde hizmet birim maliyetlerinin belirlenmesi ve maliyet yönetimi uygulamalarının tespiti amaçlanmıştır. Araştırmada termal otellerin birim maliyetlerini belirleyebilmek ve işletmelerin hangi maliyet yönetimi yaklaşımının uyguladığını anlayabilmek adına bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerden hareketle, termal otellerde toplam maliyetler içerisinde en fazla yeri işçilik maliyetlerinin kapsadığı, bölümler açısından en fazla maliyetin ise yiyecek ve içecek departmanında gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Yine araştırma sonucunda; en fazla gelir getiren bölümün konaklama departmanı ve birim maliyetler açısından incelendiğinde ise en fazla birim maliyete sahip olan bölümün yiyecek ve içecek bölümü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca termal konaklama işletmelerinin hizmet birim maliyetleri ile ilgili hesaplama ve kontrol işlemlerini daha çok Faaliyet Tabanlı Maliyet Yöntemi çerçevesinde gerçekleştirdikleri de çalışmada belirtilmiştir.

Didin ve Köroğlu (2008) tarafından Marmaris'te bulunan konaklama işletmelerinin maliyet ve satışları bakımından rekabet edebilme durumlarının tespit edilmesini amaçlayan çalışmada anket tekniği ile işletmeler, işletmelerin maliyetleri ve gelirleri hakkında bilgiler elde edilmiştir. Sonuç olarak çalışmaya katılan konaklama işletmelerinin maliyetlerinin büyük kısmını direkt işçilik maliyetlerinin oluşturduğu, gelirlerinin büyük kısmını ise oda satışlarından elde edilen gelirlerin oluşturduğu tespit edilmiştir.

Vaughn, vd. (2010) tarafından yapılan çalışmada; FTM sisteminin Las Vegas otel ve gazinolarının mutfaklarında uygulanabilirliğinin ve değişken giderlerin aylık olarak faaliyetlere bölüştürülüp bölüştürülemeyeceğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda; FTM sisteminin otel ve gazino mutfaklarında kolaylıkla uygulanabileceği ve bu yöntem kullanılarak işletmelerin genel maliyetlerini kesin bir şekilde tahmin edebileceği tespit edilmiştir. Yine otel ve gazinolarda sadece GMY yaklaşımlarının uygulanma zorunluluğunun olmadığı da çalışmada belirtilmiştir.

AlMaryani ve Sadik (2012) tarafından yapılan çalışmada; stratejik yönetim muhasebesi tekniklerini ve bu tekniklerin çağdaş yönetimin amaçlarına hiz-

met etmedeki rolünü tanımlamak amaçlanmıştır. Bu açıdan veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmış ve anket Bükreş'te bulunan Romanyalı işletmelere uygulanmıştır. İşletmelerin daha iyi başarı elde edebilmek ve hedeflerine ulaşabilmek için stratejik yönetim ve maliyet muhasebesi tekniklerini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Başaran (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada; konaklama işletmelerinde yiyecek ve içecek maliyetlerinin HMY ile etkin şekilde kontrol ve yönetiminin yapılabilmesi amacıyla beş yıldızlı bir konaklama işletmesi üzerinde bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak ise işletme için belirlenen hedef maliyetin gerçekleşen maliyetten daha az olduğu saptanmış ve bu sapmanın ortadan kaldırılması amacıyla yiyecek ve içecek departmanına ait maliyetler üzerine odaklanılmıştır. Bunun sonucunda ise işletmenin yiyecek maliyetlerinin yüksek, içecek maliyetlerinin ise düşük olduğu saptanmış ve bu durumun ortadan kaldırılması için işletmede hem maliyet azaltımı çalışmaları hem de değer mühendisliği çalışmalarının gerçekleştirilmesi gerektiği yapılan öneriler arasında yer almıştır.

Alsoboa vd. (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada; stratejik maliyet yönetimi tekniklerinin kullanımının Ürdün'de bulunan üretim işletmeleri üzerindeki etkilerini ve kullanılan bu tekniklerin işletme performansına etkisini saptamak amaçlanmıştır. Verilerin toplanması amacıyla 90 adet anket işletmelere dağıtılmış ve işletmelerden 60 adet anketin geri dönüşü sağlanmıştır. Sonuç olarak ise işletmelerin stratejik maliyet yöntemlerini kullanmaya başladıktan sonra genel, finansal, pazarlama performanslarında önemli derecede olumlu farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Yılmaz (2015) tarafından yapılan çalışmada; konaklama işletmelerinde faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve işletme devamlılığının sağlanabilmesi amacıyla ortaya çıkan maliyetler ve gelirler incelenmek istenmiştir. Bu doğrultuda bir konaklama işletmesi esas alınarak uygulama gerçekleştirilmiş ve uygulama sonucunda işletme gelirlerinin büyük kısmının yiyecek ve içecek departmanından sağlandığı, emek yoğun sektör olduğu için sabit maliyetlerin yüksek olduğu belirtilmiştir.

YÖNTEM

İşletmelerin büyüklük-küçüklük durumu ve türüne göre değişiklik gösteren maliyetler dikkate alındığında gerçekleştirilen çalışmada, konaklama işletmelerinin bir türü olan termal turizm işletmeleri ile diğer konaklama işletmelerinin maliyetleri karşılaştırılmak istenmiştir. Araştırmada, termal turizm işletmeleri ve diğer konaklama işletmelerinin gider türlerinin toplam maliyetler içerisindeki payları arasında farklılık olup olmadığı bu çalışmanın temel sorusunu

oluşturmaktadır. Bu doğrultuda yapılan çalışmada termal turizm işletmelerinin diğer konaklama işletmelerine göre gider türleri, toplam maliyetleri ve toplam satışları açısından farklılıklarının olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırmada da esas uygulama konusu ile ilgili daha derinlemesine, somut veriler elde edebilmek ve bunların analizini gerçekleştirebilmek adına nitel araştırma türlerinden görüşme tekniği ve içerik analizi tekniği seçilmiştir. Ayrıca araştırmada konu ile ilgili yerli ve yabancı kaynaklar gözden geçirilerek literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini, Çanakkale ilinde faaliyet gösteren turizm yatırım ve işletme belgeli termal turizm işletmeleri ve bu konaklama işletmeleri dışında kalan diğer işletmeleri oluşturmaktadır. Çanakkale ilinde bulunan termal turizm işletmelerinin ve diğer konaklama işletmelerinin sayılarına ulaşabilmek amacıyla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün verilerinden yararlanılmıştır.

Çanakkale ilinde bulunan termal turizm işletmelerini ve bu işletmelerde bulunan oda sayısını ve yatak kapasitesini gösteren Tablo 1 incelendiğinde ilde 2 adet turizm işletme belgeli, 4 adet belediye işletme belgeli olmak üzere genel toplamda 6 adet termal turizm işletmesi bulunduğu görülmektedir. Turizm belgeli termal turizm işletmelerinin sahip olduğu toplam oda sayısı 99 iken; belediye belgeli termal turizm işletmelerinin sahip olduğu toplam oda sayısı 191'dir. Genel toplamda ise bu işletmeler, 290 adet odaya sahiptirler. Toplam yatak kapasiteleri incelendiğinde; turizm işletme belgeli termal turizm işletmeleri, 198 adet yatak kapasitesine; belediye belgeli termal turizm işletmeleri, 428 adet yatak kapasitesine sahiptirler. Ayrıca ildeki termal işletmelerde bulunan genel toplam yatak kapasitesi 626'dır.

Tablo 1: Çanakkale İlinde Bulunan Termal Turizm İşletmelerinin Sayısı, Sahip Oldukları Oda Sayısı ve Yatak Kapasitesi

İşletme Türü	Termal Turizm İşletmesi Sayısı	Toplam Oda Sayısı	Toplam Yatak Kapasitesi
Turizm İşletme Belgeli	2	99	198
Belediye İşletme Belgeli	4	191	428
Genel Toplam	6	290	626

Kaynak: Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

İlde bulunan diğer konaklama işletmelerinin sayısını, sahip oldukları oda sayısını ve yatak kapasitesini gösteren Tablo 2'den görüldüğü üzere turizm işletme belgeli 66, belediye işletme belgeli 552 adet diğer konaklama işletmesi bulunmaktadır. İlde bulunan diğer özellikli konaklama işletmelerinin genel toplam sayısı ise 618'dir. İldeki konaklama işletmelerinin toplam oda sayılarına bakıldığında; turizm işletme belgesine sahip diğer özellikteki konaklama işletmelerinin 2.963, belediye işletme belgeli konaklama işletmelerinin 7.637

adet olmak üzere genel toplamda 10.590 adet odaya sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca yatak kapasiteleri açısından Tablo 2 incelendiğinde; turizm belgeli diğer özellikteki konaklama işletmelerinin 5.995 toplam yatak kapasitesine, belediye işletme belgeli konaklama işletmelerinin ise 18.572 toplam yatak kapasitesine sahip oldukları görülmektedir. Bu işletmelerin sahip olduğu genel toplam yatak kapasitesi ise 24.567'dir.

Tablo 2: Çanakkale İlinde Bulunan Diğer Konaklama İşletmelerinin Sayısı, Sahip oldukları Oda Sayısı ve Yatak Kapasitesi

İşletme Türü	Diğer Konaklama İşletmesi Sayısı	Toplam Oda Sayısı	Toplam Yatak Kapasitesi
Turizm İşletme Belgeli	66	2.953	5.995
Belediye İşletme Belgeli	552	7.637	18.572
Genel Toplam	618	10.590	24.567

Kaynak: Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Çalışmada termal turizm işletmelerinin ve diğer konaklama işletmelerinin tümü araştırmaya dâhil edilmek istenmiştir. Ancak üç termal turizm işletmesi, işletme ve mali bilgileri hakkında bilgi vermek amacıyla çalışmaya katılmayı kabul etmiştir. Bu açıdan uygulamanın eşit koşullarda gerçekleştirilmesi için 1'i kamu işletmesi olmak üzere 3 termal turizm işletmesi dışında 1'i kamu işletmesi olmak üzere 3 adet diğer konaklama işletmesi araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen termal turizm işletmeleri, çalışmada T1, T2, T3 olarak adlandırılırken iken; diğer konaklama işletmeleri D1, D2, D3 olarak adlandırılmıştır. Termal turizm işletmelerinden T2 işletmesine ait mali nitelikli belgeler ve bilgiler işletmenin muhasebe müdürüyle; T1 ve T3 işletmelerine ait mali nitelikli belgeler ve bilgiler ise işletmelerin genel müdürleriyle görüşme yapılarak elde edilmiştir. Diğer konaklama işletmelerinden D1 ve D2 işletmelerine ait mali nitelikli belgeler ve bilgiler işletmelerin muhasebe müdürleriyle; D3 işletmesine ait mali nitelikli belgeler ve bilgiler işletmenin genel müdür yardımcısıyla görüşme yapılarak elde edilmiştir. İşletmelerden alınan 2014-2016 yıllarına ait mali nitelikteki belgeler üzerinde içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmada hedeflenen amaca ulaşabilmek için öncelikle Çanakkale ilinde bulunan termal turizm işletmeleri ve diğer konaklama işletmelerinin sayılarına ve bu işletmelerin organizasyon, konum vb. açılardan bilgilerine ulaşılmıştır. Daha sonra bu işletmeler ile iletişim kurularak yapılan çalışmaya katılıp katılmayacakları öğrenilmiş ve katılmak isteyen işletmelere ait bilgiler ve mali nitelikli belgeler görüşmeler aracılığı ile elde edilmiştir Yapılan görüşmeler ve analizler sonucunda elde edilen bulgular, aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 3: Termal Turizm İşletmeleri ve Diğer Konaklama İşletmelerinin Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri ile Toplam Satış Gelirlerinin Oransal Olarak Karşılaştırılması

ANALİZE DÂHİL EDİLEN İŞLETMELER	DİREKT İLK MADDE ve MALZEME GİDERLERİ/ TOPLAM SATIŞLAR		
	2014%	2015%	2016%
T1	4,90	4,56	5,26
T2	25,43	23,16	20,43
T3	5,67	6,01	6,79
AĞIRLIKLIL ORTALAMA	9,59	8,28	8,54
D1	4,21	16,37	20,86
D2	27,01	27,95	39,07
D3	11,99	35,38	38,07
AĞIRLIKLIL ORTALAMA	21,79	28,75	36,62

Termal turizm işletmeleri ve diğer konaklama işletmelerinin direkt ilk madde ve malzeme giderleri ile toplam satış gelirlerinin oransal olarak karşılaştırıldığı Tablo 3'e bakıldığında; termal turizm işletmelerinde gerçekleşen ilk madde ve malzeme giderlerinin satışlara oranının diğer konaklama işletmelerine göre daha az olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle termal turizm işletmelerinin direkt ilk madde ve malzeme giderleri, satış gelirlerinin daha az kısmına tekâmül etmektedir. İşletme bazında bakıldığında; termal turizm işletmeleri içerisinde direkt ilk madde ve malzeme giderlerinin satış gelirlerine oranının en yüksek olduğu işletme; %25,43, %23,16, %20,43 oranları ile T2 işletmesidir. Diğer konaklama işletmeleri içerisinde ise 2014 ve 2016 yıllarında %27,01, %39,07 oranları ile D2 işletmesi; 2015 yılında %35,38'lik orana sahip D3 işletmesidir.

Tablo 4: Termal Turizm İşletmeleri ve Diğer Konaklama İşletmelerinin Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri ile Toplam Maliyetlerinin Oransal Olarak Karşılaştırılması

ANALİZE DAHİL EDİLEN İŞLETMELER	DİREKT İLK MADDE VE MALZEME GİDERLERİ / TOPLAM MALİYET		
	2014%	2015%	2016%
T1	6,84	6,07	7,28
T2	41,03	42,29	40,99
T3	15,63	15,73	16,41
AĞIRLIKLIL ORTALAMA	17,22	14,38	15,07
D1	7,54	25,37	29,15
D2	40,19	40,43	45,02
D3	16,17	36,04	34,51
AĞIRLIKLIL ORTALAMA	32,33	37,98	40,12

Termal turizm işletmeleri ve diğer konaklama işletmelerinin direkt ilk madde ve malzeme maliyetleri ile toplam maliyetlerinin oransal olarak karşılaştırılmasının yapıldığı Tablo 4 incelendiğinde; termal turizm işletmelerinde gerçekleşen direkt ilk madde ve malzeme giderlerinin diğer konaklama işletmelerinde gerçekleşen direkt ilk madde ve malzeme giderlerine göre toplam maliyetlerin daha azını oluşturduğu sonucuna ulaşılabılır. Ayrıca işletmelerin çoğunun direkt ilk madde ve malzeme giderlerinin toplam maliyetlere oranının yıllar itibariyle arttığı görülmektedir. İşletmeler açısından bakıldığında; termal turizm işletmeleri içerisinde direkt ilk madde ve malzeme giderlerinin toplam maliyetlere oranının en fazla olduğu işletme; 41,03, 42,29, 40,99 oranları ile T2 işletmesidir. Diğer konaklama işletmeleri içerisinde ise 40,19, 40,43, 45,02 oranlarına sahip D2 işletmesidir.

Tablo 5: Termal Turizm İşletmeleri ve Diğer Konaklama İşletmelerinin Direkt İşçilik Giderleri ile Toplam Satış Gelirlerinin Oransal Olarak Karşılaştırılması

ANALİZE DAHİL EDİLEN İŞLETMELER	DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ / TOPLAM SATIŞLAR		
	2014%	2015%	2016%
T1	51,09	51,92	48,80
T2	33,91	28,96	27,21
T3	11,12	10,96	12,29
AĞIRLIKLİ ORTALAMA	31,77	32,40	31,26
D1	35,07	29,51	29,20
D2	16,23	19,79	33,98
D3	23,61	37,63	63,58
AĞIRLIKLİ ORTALAMA	21,75	24,90	41,36

Termal turizm işletmeleri ve diğer konaklama işletmelerinin direkt işçilik giderleri ile toplam satış gelirlerinin oransal olarak karşılaştırılması, Tablo 5'te yer almaktadır. Tablo 5 incelendiğinde; 2014, 2015 yıllarında termal turizm işletmelerinin direkt işçilik giderlerinin toplam satışlara oranının, diğer konaklama işletmelerinin oranına göre daha fazla olduğu söylenebilir. 2016 yılında ise termal turizm işletmelerinin direkt işçilik giderlerinin toplam satışlara oranını diğer konaklama işletmelerine göre daha azdır. İşletmeler açısından bakıldığında direkt işçilik giderlerinin toplam satışlara oranının en yüksek olduğu termal turizm işletmesi %51,09, %51,92, %48,80 oranlarına sahip olan T1 işletmesidir. Diğer konaklama işletmeleri içerisinde direkt işçilik giderlerinin toplam satışlara oranının en yüksek olduğu işletmeler 2014 yılında %35,07 oranı ile D1 işletmesi; 2015, 2016 yıllarında %37,63, %63,58 oranlarına sahip D3 işletmesidir. Ayrıca 2015 yılında T2 ve D1 işletmelerinin toplam satışlarının artmasına rağmen direkt işçilik giderlerinde bir düşüş söz konusudur.

Tablo 6: Termal Turizm İşletmeleri ve Diğer Konaklama İşletmelerinin Direkt İşçilik Giderleri ile Toplam Maliyetlerinin Oransal Olarak Karşılaştırılması

ANALİZE DAHİL EDİLEN İŞLETMELER	DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ / TOPLAM MALİYET		
	2014%	2015%	2016%
T1	71,37	69,15	67,58
T2	54,73	52,88	54,59
T3	30,67	28,70	29,69
AĞIRLIKLIL ORTALAMA	57,04	56,28	55,17
D1	62,75	45,72	40,81
D2	28,75	28,63	39,15
D3	31,82	38,33	57,64
AĞIRLIKLIL ORTALAMA	32,26	32,89	45,31

Termal turizm işletmeleri ve diğer konaklama işletmelerinin direkt işçilik giderleri ile toplam maliyetlerinin oransal olarak karşılaştırılmasının yapıldığı Tablo 6 incelendiğinde; termal turizm işletmelerinde gerçekleşen direkt işçilik giderlerinin diğer konaklama işletmelerinde gerçekleşen direkt işçilik giderlerine göre toplam maliyetlerin daha fazlasını oluşturduğu söylenebilir. Direkt işçilik giderlerinin toplam maliyetlere olan oranları işletme bazında incelendiğinde; termal turizm işletmeleri içerisinde en yüksek orana %71,37, %69,15, %67,58 oranları ile T1 işletmesi sahiptir. Diğer konaklama işletmeleri içerisinde ise 2014, 2015 yıllarında %62,75, %45,72 oranlarına sahip D1, 2016 yılında %57,64 oranına sahip D3 işletmeleri sahiptir.

Tablo 7: Termal Turizm İşletmeleri ve Diğer Konaklama İşletmelerinin Genel Üretim Giderleri ile Toplam Satış Gelirlerinin Oransal Olarak Karşılaştırılması

ANALİZE DAHİL EDİLEN İŞLETMELER	GENEL ÜRETİM GİDERLERİ / TOPLAM SATIŞLAR		
	2014%	2015%	2016%
T1	15,59	18,61	18,15
T2	2,63	2,65	2,20
T3	19,46	21,23	22,31
AĞIRLIKLIL ORTALAMA	14,33	16,89	16,87
D1	16,60	18,66	21,49
D2	17,53	21,38	13,74
D3	38,58	25,16	8,66
AĞIRLIKLIL ORTALAMA	23,87	22,06	13,30

Termal turizm işletmeleri ve diğer konaklama işletmelerinin genel üretim giderleri ile toplam satışlarının oransal olarak karşılaştırılması, Tablo 7'de yer

almaktadır. Tablo 7 incelendiğinde; termal turizm işletmelerinin 2014, 2015 yıllarında genel üretim giderlerinin toplam satışlara olan oranlarının diğer konaklama işletmelerine göre daha az olduğu; 2016 yılında ise daha fazla olduğu söylenebilir. İşletmeler açısından bakıldığında genel üretim giderlerinin toplam satışlara oranının en yüksek olduğu termal turizm işletmesi %19,46, %21,23, %22,31 oranları ile T3 işletmesidir. Diğer konaklama işletmeleri içerisinde genel üretim giderlerinin toplam satışlara oranının en yüksek olduğu işletmeler 2014, 2015 yıllarında %38,58, %25,16 oranları ile D3 işletmesi; 2016 yılında %21,49 oranlarına sahip D1 işletmesidir. D3 işletmesinin ise 2016 yılında satış gelirlerinde artış yaşanırken genel üretim giderlerinde düşüş yaşanmıştır.

Tablo 8: Termal Turizm İşletmeleri ve Diğer Konaklama İşletmelerinin Genel Üretim Giderleri ile Toplam Maliyetlerinin Oransal Olarak Karşılaştırılması

ANALİZE DAHİL EDİLEN İŞLETMELER	GENEL ÜRETİM GİDERLERİ / TOPLAM MALİYET		
	2014%	2015%	2016%
T1	21,79	24,78	25,14
T2	4,24	4,83	4,42
T3	53,69	55,57	53,91
AĞIRLIKLI ORTALAMA	25,74	29,34	29,77
D1	29,70	28,91	30,04
D2	31,06	30,93	15,83
D3	52,01	25,63	7,85
AĞIRLIKLI ORTALAMA	35,41	29,14	14,57

Termal turizm işletmeleri ve diğer konaklama işletmelerinin genel üretim giderleri ile toplam maliyetlerinin oransal olarak karşılaştırılmasının yapıldığı Tablo 8 incelendiğinde; termal turizm işletmelerinde 2014 yılında gerçekleşen genel üretim giderlerinin toplam maliyetler içerisindeki yerinin diğer konaklama işletmelerine göre daha az olduğu; 2015, 2016 yıllarında ise daha fazla olduğu söylenebilir. İşletmeler açısından bakıldığında genel üretim giderlerinin toplam maliyetlere oranının en yüksek olduğu termal turizm işletmesi %53.69, %55.57, %53.91 ile T3 işletmesi iken; diğer konaklama işletmeleri arasında ise 2014 yılında %52.01 oranı ile D3; 2015 yılında %30.93 ile D2; 2016 yılında %30.04 ile D1 işletmeleridir. Yıllar itibariyle diğer konaklama işletmelerinin genel üretim giderlerinin toplam maliyetlere olan oranlarının büyüklükleri işletmeler arasında değişiklik göstermiştir. Ayrıca D2 ve D3 işletmelerinin 2016 yılında toplam maliyetlerinde artış gözlemlenirken genel üretim giderlerinde düşüş gözlemlenmiştir.

Tablo 9: Termal Turizm İşletmeleri ve Diğer Konaklama İşletmelerinin Toplam Maliyetleri ile Toplam Satış Gelirlerinin Oransal Olarak Karşılaştırılması

ANALİZE DAHİL EDİLEN İŞLETMELER	TOPLAM MALİYET / TOPLAM SATIŞLAR		
	2014%	2015%	2016%
T1	71,58	75,08	72,21
T2	61,97	54,77	49,84
T3	36,25	38,20	41,39
AĞIRLIKLI ORTALAMA	55,69	57,56	56,67
D1	55,88	64,54	71,55
D2	56,45	69,12	86,79
D3	74,18	98,18	110,30
AĞIRLIKLI ORTALAMA	67,41	75,70	91,29

Termal turizm işletmeleri ve diğer konaklama işletmelerinin toplam maliyetleri ile toplam satışlarının oransal olarak karşılaştırıldığı Tablo 9 incelendiğinde; termal turizm işletmelerinin toplam maliyetlerinin toplam satışlara olan oranının ağırlıklı ortalamasının yıllar itibariyle diğer konaklama işletmelerinin oranının ağırlıklı ortalamasından daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum yıllar itibariyle diğer konaklama işletmelerinin toplam kârının termal turizm işletmelerinin toplam kârından daha düşük olduğunun göstergesidir. Ayrıca D1, D2, D3 işletmelerinde ise toplam maliyetlerinin toplam satışlara olan oranında 2015, 2016 yıllarında 2014 yılına göre artışlar olduğu göze çarpmaktadır. 2016 yılında D3 işletmesinin toplam maliyetlerinin satış gelirlerinden daha fazla olduğu görülmektedir. T2 işletmesinin ilk yıla göre toplam maliyetlerinin toplam satışlara olan oranında azalma gerçekleşmiştir.

Termal turizm işletmeleri ve diğer konaklama işletmelerinin ağırlıklı ortalamalarına göre gider türleri ile toplam maliyetlerinin oransal olarak karşılaştırılmasının yapıldığı Tablo 10 incelendiğinde; termal turizm işletmelerinin toplam maliyetlerinin en fazlasını direkt işçilik giderlerinin, en azını ise direkt ilk madde ve malzeme giderlerinin oluşturduğu görülmektedir. Diğer konaklama işletmelerinde ise direkt ilk madde ve malzeme ve direkt işçilik giderlerinin genel üretim giderlerinden daha fazla paya sahip olduğu söylenebilir. Buna ek olarak diğer konaklama işletmelerinde toplam maliyetler içerisinde direkt ilk madde ve malzeme giderleri ve direkt işçilik giderleri yıllar itibariyle artarken, genel üretim giderleri azalmıştır.

Tablo 10: Termal Turizm İşletmeleri ve Diğer Konaklama İşletmelerinin Ağırlıklı Ortalamalarına Göre Gider Türleri ile Toplam Maliyetlerinin Oransal Olarak Karşılaştırılması

TERMAL TURİZM İŞLETMELERİ GİDER TÜRLERİ	AĞIRLIKLIL ORTALAMALARA GÖRE GİDER TÜRLERİNİN TOPLAM MALİYETE ORANI			
	2014%	2015%	2016%	ORTALAMA
Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri	17,22	14,38	15,07	15,56
Direkt İşçilik Giderleri	57,04	56,28	55,17	56,16
Genel Üretim Giderleri	25,74	29,34	29,77	28,28
TOPLAM	100,00	100,00	100,00	100,00
DİĞER KONAKLAMA İŞLETMELERİ GİDER TÜRLERİ	AĞIRLIKLIL ORTALAMALARA GÖRE GİDER TÜRLERİNİN TOPLAM MALİYETE ORANI			
	2014%	2015%	2016%	ORTALAMA
Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri	32,33	37,98	40,12	36,81
Direkt İşçilik Giderleri	32,26	32,89	45,31	36,82
Genel Üretim Giderleri	35,41	29,14	14,57	26,37
TOPLAM	100,00	100,00	100,00	100,00

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan analizler sonucunda; termal turizm işletmelerinin direkt ilk madde ve malzeme giderlerinin diğer konaklama işletmelerinin direkt ilk madde ve malzeme giderlerine göre toplam maliyetler içerisinde daha az paya sahip olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan termal turizm işletmeleri satış fiyatları karşılığında tam pansiyon (oda + kahvaltı + öğle yemeği + akşam yemeği) hizmeti vermekte iken diğer konaklama işletmeleri satış fiyatları karşılığında kahvaltı dahil konaklama (oda + kahvaltı) hizmeti vermektedir. Bu durum dikkate alındığında; direkt ilk madde ve malzeme giderlerinin termal turizm işletmelerinde daha yüksek paya sahip olması beklenirken, bu işletmelerin payları diğer konaklama işletmelerinin paylarından düşük çıkmıştır. Yapılan görüşmeler sırasında termal turizm işletmelerinin öğünlerinde büyük oranda perhiz yemekleri sundukları öğrenilmiştir. Termal turizm işletmelerinin direkt ilk madde ve malzemelerinin birim maliyetlerinin düşük olarak gerçekleşmesinin ve direkt ilk madde ve malzeme giderlerinin toplam satışlara ve toplam maliyetlere oranının diğer konaklama işletmelerine göre düşük çıkmasının sebeplerinden birinin perhiz yemekleri sunmaları ile ilgili olduğu söylenebilir. Bu durumun termal turizm işletmelerinin sunmuş olduğu perhiz yemeklerinin daha çok sebze ağırlıklı olması, diğer konaklama işletmelerinin ise restoranlarında kırmızı et ağırlıklı alakart hizmeti sunmasından sebze ve kırmızı et arasındaki fiyat farkından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmaya katılan termal turizm işletmelerinin kırsal ve jeotermal kaynakların

bulunduğu alanlarda faaliyet gösterdikleri göz önünde bulundurulduğunda; termal turizm işletmelerinin direkt ilk madde ve malzeme giderlerinin direkt ilk madde ve malzemelere ulaşım zorluğu sebebiyle diğer konaklama işletmelerine göre daha fazla olması beklenmektedir. Ancak termal turizm işletmelerinin misafirlerine sundukları menülerin tabldot menü olması, bu işletmelerin satın almalarını toptan ve planlı şekilde gerçekleştirmelerine olanak sağlamaktadır. Termal turizm işletmelerinde direkt ilk madde ve malzeme giderlerinin toplam maliyetler içindeki payının diğer konaklama işletmelerine göre düşük çıkmasının bir diğer sebebinin toptan ve planlı yapılan satın almalar olduğu düşünülmektedir.

Direkt işçilik giderleri ile ilgili yapılan analizler, termal turizm işletmelerinde gerçekleşen direkt işçilik giderlerinin diğer konaklama işletmelerine göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durumun termal turizm işletmelerinin diğer konaklama işletmelerinde çalışan personelin yanı sıra sağlık alanında uzman olan personel çalıştırma zorunluluğundan kaynaklandığı söylenebilir.

Çalışmaya katılan konaklama işletmelerinin toplam maliyetlerinin toplam satışlara oranları göz önünde bulundurulduğunda; termal turizm işletmelerinde toplam maliyetlerin toplam satışlara oranının ağırlıklı ortalamaları yıllar itibarıyla benzer iken diğer konaklama işletmelerinde bu oran yıllara göre dikkat çekici şekilde artmıştır. Termal turizm işletmelerinin karları yıllar itibarıyla artarken diğer konaklama işletmelerinin karlarında düşüşler yaşanmış hatta D3 işletmesinin 2016 yılında zarar ettiği görülmüştür. Ayrıca 2015 yılında ülkemizin Rusya ile yaşamış olduğu krizden ve ülkemizdeki terör olaylarından turizm sektörünün olumsuz etkilendiği bilinen bir gerçektir. Bunun yanında 2016 yılında yaşanan 15 Temmuz darbe girişimi ile birlikte turizm sektöründe ciddi bir kriz daha yaşanmıştır. Yaşanan bu olaylara bağlı ortaya çıkan turizm sektöründeki krizlerden diğer konaklama işletmeleri dikkat çekici şekilde etkilenirken termal turizm işletmelerinin bu krizlerden etkilenmediği görülmektedir. Bunun sebebinin ise termal turizm işletmelerinde konaklayan misafirlerin bu işletmeleri, daha çok sağlık sorunları sebebi ile zorunlu olarak tercih ettiklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu bağlamda termal turizm işletmeleri diğer konaklama işletmelerine göre konaklama hizmetlerinin yanında sağlık hizmetlerine dayalı satışlar yaptığından sektörel krize duyarlılığının daha düşük olduğu söylenebilir.

Termal turizm işletmelerinin ve diğer konaklama işletmelerinin 2014-2016 yıllarında gerçekleşen gider türlerinin toplam maliyetlere oranları göz önünde bulundurulduğunda; termal turizm işletmelerinin toplam maliyetlerinin en fazlasını direkt işçilik giderlerinin oluşturduğu görülmektedir. Mercan (2006) tarafından yapılan çalışmada da termal turizm işletmelerinde işçilik giderleri-

nin toplam maliyetler içerisinde en fazla paya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer konaklama işletmelerinde ise direkt ilk madde ve malzeme ve direkt işçilik giderlerinin toplam maliyetler içerisindeki paylarının genel üretim giderlerinden daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Birçok ülke ve bölgede bulunan konaklama işletmelerinin maliyetleri üzerinde yapılan incelemeler sonucunda; konaklama işletmelerinin toplam maliyetler içerisinde direkt ilk madde ve malzeme giderlerinin %16.2; direkt işçilik giderlerinin %32.9; genel üretim giderlerinin %50.9'luk paya sahip olduğu tespit edilmiştir (Çetiner 2002: 13). Bu çalışmada ise termal turizm işletmelerinin direkt ilk madde ve malzeme giderlerinin toplam maliyetler içerisindeki oranı (%15.56) Çetiner (2002: 13) tarafından belirtilen %16.2 oranına yakındır. Diğer konaklama işletmelerinde ise bu oran (%36.81) belirtilen oranın iki katından daha fazladır. Termal turizm işletmelerinde direkt işçilik giderlerinin toplam maliyetler içerisindeki oranı (%56.16) Çetiner (2002: 13) tarafından belirtilen %32.9 oranından yüksektir. Diğer konaklama işletmelerinde ise bu oran (%36.82) belirtilen orana yakındır. Termal turizm işletmelerinde genel üretim giderlerinin toplam maliyetler içerisindeki oranı (%28.28) ve diğer konaklama işletmelerinin genel üretim giderlerinin toplam maliyetler içerisindeki oranı (%26.37) Çetiner (2002: 13) tarafından belirtilen %50.9 oranından düşüktür.

Görüşmeler sonrasında elde edilen bilgiler ve mali nitelikli belgeler üzerinde yapılan analizler sonucunda; termal turizm işletmelerinin kendine özgü özelliklere sahip olduğu belirlenmiştir. Bu özelliklere göre termal turizm işletmelerinin mali, finansal, yatırım vb. açılardan diğer konaklama işletmelerine göre farklılıkları olduğu düşünülmektedir. Bu farklılıklar şu şekilde açıklanabilir:

- Bireylerin termal turizm işletmelerini daha çok sağlık sorunlarını gidermek amacıyla tercih etmeleri, termal turizm işletmelerinin sektörel krizlerden daha az etkilenmesine olanak sağlamaktadır.
- Termal turizm işletmelerine gelen misafirlerin tedavi süreçleri uzun bir zamanı kapsadığı için diğer konaklama işletmelerindeki kalış süresine göre konaklama süreleri daha uzun olmaktadır.
- Termal turizm işletmelerinde konaklayan misafirlerin, konaklama süreleri boyunca işletmeden ayrılmaması işletme gelirlerini arttırmaktadır.
- Termal turizm işletmelerinde yiyecek ve içecek hizmetlerinin sebze ağırlıklı tabldot menü şeklinde sunulması, ilk madde ve malzeme giderlerinin bu konaklama işletmelerinde diğer konaklama işletmelerine göre daha düşük gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ayrıca termal turizm işletmelerinde tabldot menü sunulduğu için bu işletmeler ilk

madde ve malzeme satın alımlarını planlı şekilde gerçekleştirmekte ve bu da stok devir hızının düşük olmasına yardımcı olmaktadır.

- Termal turizm işletmelerinin Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından mali açıdan desteklenmesi ve misafirlerin tedavi ücretlerinin belirli kısmının Sağlık Bakanlığı tarafından karşılanması, işletmelerin alacaklarının tahsilatının düzenli gerçekleşmesine olanak sağlamaktadır.
- Termal turizm işletmelerinde yılın 12 ayı hizmet sunulması sezonluk işletmelere göre bazı maliyetlerin ve gelirlerin her ay gerçekleşmesine sebep olmaktadır.
- Termal turizm işletmelerinde konaklama, yeme içme, eğlence vb. hizmetlerin sunulmasında görevli personeller dışında sağlık alanında uzman personel çalıştırma zorunluluğu insan kaynakları açısından işletmenin işçilik giderlerini arttırmaktadır.
- Termal turizm işletmelerinin bünyelerinde tedavi edici ve sağlık sorunlarını önleyici hizmetler sunmaları işletme maliyetlerini arttırmakta ve diğer konaklama işletmelerine göre hizmet fiyatlandırmalarının farklı ve yüksek olmasına sebep olmaktadır.

Çalışmaya katılan işletmelerin büyük çoğunluğunun maliyet kontrol ve yönetiminde geleneksel maliyet yöntemleri içerisinde yer alan fiili maliyet sistemini uyguladığı belirlenmiştir. Konaklama işletmelerinin organizasyon yapısı gereği bünyelerinde birçok departmanı bulundurmaları sebebiyle işletmelerin geleneksel maliyet yöntemlerini uygulamaları; departman maliyetlerinin kontrol ve yönetimini zorlaştırmaktadır. Bu sebeple işletmelerin modern maliyet yönetimi sistemleri içerisinde yer alan faaliyet tabanlı maliyet sistemini uygulamasının hem departman maliyetlerinin kontrol ve yönetimini kolaylaştıracağı hem de işletme verimliliğini arttıracığı düşünülmektedir. Ayrıca işletmelerin faaliyet tabanlı maliyet sistemini uygulamaları ile doğru maliyet verilerine ulaşarak üst yönetimin sunulan hizmetler için daha doğru satış fiyatı belirleyeceği de düşünülmektedir.

Çanakkale'de altı adet termal turizm işletmesi bulunması sebebiyle araştırmanın eşit koşullarda gerçekleştirilmesi için altı adet diğer konaklama işletmesi araştırmaya dahil edilmek istenmiştir. Ancak altı adet termal turizm işletmesinden sadece üçü işletme ve mali bilgilerini paylaştığı için üç adet diğer konaklama işletmesi araştırmanın örnekleme dahil edilmiştir. Çalışmanın üç adet termal turizm işletmesinin ve üç adet diğer konaklama işletmesinin mali nitelikli belgeleri ve bu işletme yetkilileri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgileri doğrultusunda gerçekleştirilmesi bu çalışmanın kısıtını oluşturmaktadır. Ancak ileride yapılacak olan çalışmalarda farklı bölgelerde bulunan

daha fazla termal turizm işletmesi ve diğer konaklama işletmesinin araştırma evrenine dahil edilmesinin hem ilgili literatüre hem de uygulamaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İlgili alanyazın incelendiğinde; konaklama işletmelerinin türlerine göre maliyet yönetimi açısından karşılaştırılması ile ilgili benzer bir çalışmanın olmayışı elde edilen sonuçların karşılaştırılmasını ve genelleme yapılmasını zorlaştırmıştır. Çünkü işletmelerin gider türleri, toplam maliyetleri ve toplam satışları faaliyet gösterilen sektöre, işletme büyüklüğüne, stratejilerine vb. pek çok durumuna göre değişiklik göstermektedir. Bu sebepten gelecekte aynı sektörde veya farklı sektörlerde bulunan işletmelerin türlerine göre maliyet yönetimi açısından karşılaştırılması ile ilgili benzer çalışmaların yapılması hem sonuçlar arası karşılaştırmaların yapılabilmesine hem de genelleme yapılabilmesine olanak sağlayabilir. Ayrıca gelecekte yapılacak olan benzer çalışmalarda işletmelerin gider türlerinin, toplam maliyetlerinin, toplam satışlarının departmanlara göre ayrılarak analiz edilmesinin de hem ilgili literatüre hem de uygulamaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- AlMaryani, M. A. H. and Sadik, H. H. (2012). Strategic Management Accounting Techniques in Romanian Companies: Some Survey Evidence. *Procedia Economics and Finance*, 3, 387-396.
- Alsoboa, S., Al-Ghazzawi, A. and Joudeh, A. (2015). The Impact of Strategic Costing Techniques on the Performance of Jordanian Listed Manufacturing Companies. *Research Journal of Finance and Accounting*, 6 (10), 116-127.
- Başaran, S. (2014). *Konaklama İşletmelerinde Yiyecek-İçecek Maliyet Etkinliğinin Hedef Maliyet Yöntemiyle Sağlanması: Alanya Bölgesinde Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Çabuk, Y. (2003). Geleneksel Maliyet Sistemlerine Alternatif Bir Yaklaşım: Faaliyet Tabanlı Maliyetleme. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 5 (5), 109-116.
- Çalış, Y. E. (2013). Üretim Maliyetlerinin İç Denetimine Genel Bakış. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 159-175.
- Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2017). 2017 Yılı Turizm İstatistikleri. Çanakkale.
- Çetin, T. (2011). Termal Turizm Potansiyeli Açısından Kozaklı (Nevşehir) Kaplıcaları. *Turkish Studies - Journal of International Periodical For The Languages, terature and History of Turkish*, 6 (1), 899-924.
- Çetiner, E. (2002). *Konaklama İşletmelerinde Muhasebe Uygulamaları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çontu, M. (2015). Termal Turizm İşletmelerinde Hizmet Standartlarının Geliştirilmesi. M. Altındiş (Ed.), *Termal Turizm*, içinde (ss. 13-22). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Didin, S. ve Köroğlu, Ç. (2008). Konaklama İşletmelerinin Satışlar- Maliyetler Bakımından Rekabet Edebilme Durumu ve Gelecekte Beklentileri. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (7), 111-120.
- Elagöz, İ. (2016). Genel Üretim Maliyetleri. H. Kalmış (Ed.), *Maliyet Muhasebesi*, içinde (ss. 183-220). İstanbul: Paradigma Akademi.
- Kaynar, B. (2005). *Termal Turizm İşletmelerinde Faaliyete Dayalı Maliyetleme Sistemi ve Afyon İlinde Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.

- Koşan, L. ve Geçgin, E. (2011). Müşteri Beklentisi ve Maliyet Yönetimi Hedef Maliyet Sistemi Ve Örnek Bir Uygulama. *Mali Çözüm Dergisi*, 106, 53-68.
- Köroğlu, Ç., Biçici, F. ve Sezer, D. (2011). Otel İşletmelerinde Maliyet Kontrolünün Rekabet Üstünlüğüne Etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 33-48.
- Mercan, Ş. O. (2006). *Türkiye'deki Termal Otel İşletmelerinde Hizmet Birim Maliyetlerinin Belirlenmesi Ve Maliyet Yönetimi Uygulamalarının Tespitine İlişkin Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Roztockı, N., Valenzuela J. F., Porter, J. D., Monk, R. M. and Needy, K. L. (1999). A Procedure for Smooth Implementation of Activity Based Costing in Small Companies. *American Society of Engineering Management Conference: 21-23 Ekim 1999*, (279-288). USA: American Society for Engineering Management.
- Sandıkçı, M. (2008). *Termal Turizm İşletmelerinde Sağlık Beklentileri ve Müşteri Memnuniyeti*. Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Şener, R. (2004). *Maliyet Unsurları Muhasebesi ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Tokmak, C. (2015). Termal Turizm. S. P. Temizkan (Ed.), *Sağlık Turizmi*, içinde (ss. 37-74). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Usal, A. ve Kurgun, O. A. (2006). *Turizm İşletmelerinde Maliyet Analizleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Vaughn, P., Raab, C. and Nelson, K. B. (2010). The Application of Activity-Based Costing to A Support Kitchen In A Las Vegas Casino. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 22(7), 1033-1047.
- Yükçü, S. (2007). *Yönetim Açısından Maliyet Muhasebesi*. İzmir: Birleşik Matbaacılık.
- 25852 Sayılı Resmi Gazete. (21 Haziran 2005). 07.01.2017 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/10/20051025-8.htm> adresinden erişildi.

